

ԳԱՐԵԳԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

ԷԶՄԻԱԾՆԻ ԵՎ ԿԻԼԻԿԻՈ ԱԹՈՒՆԵՐԸ¹

Ա.

«ՀԱՍԿ»-ի նախընթաց համարի մեջ տրված էր նորին Արքեպիսկոպոս Ս. Տ. Գեորգ Ամենայն Հայոց շնորհազարգ Կաթողիկոսի անդրանիկ կոնդակը: Վեհապետների դահակալական ճառերը, առաջին հրովարտականները, կոնդակներն ու գրությունները սովորաբար հանրային բնույթ են կրում, մի տեսակ հայտարարներ իրենց լավագույն իղձերի և ծրագիրների, բնորոշող նրանց ուղղության, գործելակերպի: Մի ամբողջ տարի անցավ նորին Արքեպիսկոպոս շնորհազարգի և օծման օրերից, մինչև անդրանիկ կոնդակի ստացումը. այդ հապաղումը, որքան տեխնիկական պատճառներ ունեցած լինի, կամենում ենք և մի բնորոշող գիծ համարել նորին Արքեպիսկոպոսի գործելակերպի: Մի քիչ ուշ, բայց մտածված, հիմնավոր. ոչ արագ, բայց կատարյալ: Ուշացավ Ազգային-Նկեղեցական Ժողովի գումարումը, բայց նախապատրաստվեցավ և կատարվեցավ ավելի լավ, քան մեր ակնկալություններն էին:

Այդպես էլ ուշացավ կոնդակը, բայց եկավ մեզ դեղարվեստական հանդերձանքով, և հմտալից, բազմաբովանդակ ձևակերպությամբ. ձևավոր զարդարված հայ մանրանկարչական արվեստի ոճով, խորանով և լուսանցքի զարդերով, ինչպես մեր նախկին հայրապետների սովորությունն էր. տպագրությունն էլ կապույտ, երկնագույն մեկանով, մաքուր և ճաշակով, իսկ բովանդակությունը շափված և ձևաված, գիտակցական և կարգավորյալ ծրագրով:

1. Ցույց տալու համար հանդուցյալ Հայրապետի տեսակետը զույգ Աթոռների փոխհարաբերության մասին, անհրաժեշտ ենք համարում բերել նրա ներկա հոդվածը, որ տպագրվել է «ՀԱՍԿ» ամսագրի 1945 թվականի № 7—8-ի էջ 197—199-ում:—ԽՄԲ.

Բ.

Մեզ անհուն ուրախություն է պատճառում կոնդակի ընդհանուր մտայնությունը, որ սիրո և միության գաղափարն է. և որ արտափայլում է ամեն պարբերության մեջ, բայց հատկապես, սրտագին հարաբերությունը բոլոր Աթոռների հետ և ջանք այդ հարաբերությունը դարձնել ավելի սերտ, իրար լրացնող և դեպի նույն նպատակն ուղղված, որ Հայաստանյայց Նկեղեցու միասնականությունն է, համեմաշխությունը և բարերար ազդեցությունը հոտի ամբողջության վրա:

Սուրբ Հայրապետը անցած ժողովը համարում է իրավամբ բացառիկ երևույթ մեր պատմության մեջ, յուր լրիվ կազմով և ներկայացուցչությամբ բոլոր Աթոռների և անպիսկոպոսությունների, հոգևոր և աշխարհիկ պատգամավորներով, շեշտելով, մանավանդ, մեծ Աթոռների դահակալների անձամբ մասնակցությունը:

«Ցայտնեմք զուրախութիւն Մեր և զդոհունակութիւն հոգևոր ծղօր Մերում Ս. Գաւրեգնի շնորհազարգ Կաթողիկոսի Տաճն Կիլիկիոյ, որ ընդ եկեղեցական և աշխարհական պատգամատրօք իւրովք նպաստաւոր եղև յոյժ միասնականութեան Հայաստանեայց Նկեղեցւոյ և բարձր տրամադրութեան ժողովականաց և առհասարակ յաջող վերջաւորութեան ժողովոյն ըստ ամենայն մասանց: Զնոյն յայտնեմք և Ամենապատիւ Պատրիարքին Նոռադեմի Ս. Կիւրդի և Տեղապահի Պատրիարքութեան Կոստանդնուպոլսոյ Ս. Գէորգայ Արքեպիսկոպոսի Արարեանն»:

Այս խոսքերն ընդունելով որպես առհավատչա եղբայրական սրտագին հարաբերության, պատասխանում ենք, թի պարտականություն ենք համարում Մեր բոլոր ուժերը, զբիւք, խոսքը, փորձառությունն ու պաշտոնի հեղինակությունը ի սպաս դնել բոլորանվեր ընդհանուր Հայաստանյայց Նկեղեցու փառքի, պայծառության և բարոյական ազդեցության զորացման համար:

Ընդունելով Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի գերագահ դերը, կկամենայինք, որ ըստ ամենայնի պահպանվեր նրանց պատշաճ հարաբերությունը ըստ պաշտոնի և կոռման, ինչպես այդ գծվեցավ Սահմանադրության մեջ: Միասնականությունը չպետք է շփոթվի միապետության հետ և ոչ ընդհակառակը: Միասնականությունը կամենում ենք իրականացած տեսնել գիտակցական փոխադարձ հասկացողությամբ և հարգանքով կատարված պարտքերի, նպատակների և ձգտումների միության մեջ, իրար զորավիզ և ննջուկ լինելու և Աթոռների սերտ գործակցության մեջ, յուրաքանչյուրը յուր պարտքի և իրավունքի շրջանում: Մենք իբրև Կիլիկիո Հայրապետական Աթոռի Գահակալ պատրաստ ենք Մեր կարելին բերել, հավերժացնելու ավելի սերտ, ավելի գիտակցական և միևնույն ժամանակ ավելի շրջահայաց հարաբերություն Մայր Աթոռի հետ, առաջնորդվելով միշտ առաքյալի խոսքով, թե «զիրն սպանանէ, այլ հոգին կեցուցանէ»: Կյանք բերող հոգին է Եկեղեցու համար ամենից կարևորը, որ պիտի զորացնենք և հավերժացնենք փոխադարձ համերաշխությամբ և գործակցությամբ:

Երևանում Պատրիարքությունը ժողովրդական բազմության տեսակետով համեմատաբար սահմանափակ էր մինչև նախընթաց պատերազմը, մինչև մեր դլսին հկած մեծ աղետը, լայց իբրև հինավուրց և պատմական Աթոռ Սուրբ Երկրի մեջ, ներկայացնում է նա Հայաստանյայց Եկեղեցին՝ միջազգային տարրողությամբ: Պատրիարքությունը յուր միաբանությամբ ոչ միայն մեր սեփականությունների և իրավունքների պաշտպանն է եղել, այլև յուր բաժինն է բերել և պիտի բերե մեր հայագիտական և եկեղեցական գրականության մեջ: Մեր երկու Աթոռների մերձավորությունը տարածություն, հնարավորություն է տալիս նաև բարոյական մերձավորության, ի շահ և ի բարգավաճումն Հայաստանյայց ընդհանուր Եկեղեցու և Մայր Աթոռի հեղինակության: Պետք է ի նկատի առնել, թե ձեռքերը որքան էլ երկար լինեն, ամեն տեղ հասնել չեն կարող:

Չմոռանանք սրտի ձմրանով հիշել և Կոստանդնուպոլսի Պատրիարքությունը՝ յուր հոտի և գործունեության սեղմված վիճակով:

Գ.

Վերջին տասնյակ տարիներում Աթոռների ավելի սերտ և համերաշխ գործակցության զաղափարը էջմիածնում զբաղեցրել է մեր բերը, և Կիլիկիո Աթոռի կողմից առանց

պատասխանի չէ մնացել: Դորա հետևանքն էր, որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ընտրության կանոնադրության մեջ մտավ և Կիլիկիո Կաթողիկոսության մասնակցությունը: Ուրախ ենք, որ այդ մեծ բախտը Մեզ վիճակվեցավ իրագործված տեսնել, անձամբ մասնակցելով և նախագահելով ընտրական ժողովին:

Միասնականության և միության այդպիսի հասկացողությամբ էր, որ առաջարկեցինք Հայաստանյայց բոլոր եկեղեցիներում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի անվան հետ հիշել և մյուս աթոռականների անունները, որ ժողովի կողմից միաձայնությամբ ընդունվեցավ: Սպասում ենք Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի պաշտոնական հայտարարության, շփոթությունների և բազմաձևության այս երևույթը մեջտեղից վերացնելու:

Այս մտքով էր, որ Աթոռի Սահյ էջմիածին փոխադրելու հինգհարյուրամյակը տոնախմբելու առաջարկին ընդառաջ գնացինք, ավելացնելով, որ շեշտվի նաև Կիլիկիո և մյուս Աթոռների կատարած դերը ազգապահպանության մեջ, որպեսզի այդ տոնախմբությունը որպես հակադրություն չհասկացվի:

Այս մտքով էր, որ Մեր աղքատության մեջ, իբրև տեղահան եղած և յուր հարստությունից զրկված հաստատության ներկայացուցիչ, Մեր լուսան ձեռքերից Մայր Աթոռի պահպանության դանձարանի մեջ, իբրև նվեր Մեր թեմերի, վերան ավելացնելով եկեղեցական պատգամավորների ճանապարհածախսից մնացած գումարը, որի մասին առիթ կունենանք ընդհանրության տեղեկացնելու:

Վերջին և նորագույն ապացույցը երկու Աթոռների համերաշխ գործակցության գալիս է էջմիածնից՝ Տ. Տ. Գեորգ Կաթողիկոսի կողմից, առաջարկելով Մեզ՝ ձեռներեց լինել Հինգհարյուրամյակի տարեդարձին նվիրվելիք Գիտական ժողովածուի կազմության²: Չնայելով Մեր պարտավորություններով ծանրաբեռնված վիճակին, հանձն ենք առել սիրով, որպեսզի կրկին և կրկին շեշտենք երկու Աթոռների եղբայրական գործակցությունը:

Աստված օրհնե համերաշխության և փոխադարձ հասկացողության այս ոգին, որպեսզի մեր մեծ կործանումից հետո, վերածնության և վերակազմության մղիչ ուժ դառնա այն Եկեղեցու և Հայրենիքի համար:

2. Երազիրը հրատարակվել է «ՀԱՍԿ»-ի հունի համարի մեջ: